

ELS GARROFERS

Músics de flabiol i bombo

Dani Àlvarez

RECUPERAR EL CARRER AMB EL PRETEXT DE LA TRADICIÓ

Al llarg dels últims anys de dictadura i durant els primers de democràcia apareix un moviment de resistència cultural i social que, gens atemorit, vol reivindicar tot allò nostre. Existeix la necessitat de recuperar tot el que havia estat castigat tan durament i que de mica en mica havia anat minvant. És el moment de reapropiar-se del carrer i una manera evident de fer-ho és a partir de la festa.

Aquest sentiment és compartit al llarg del país i es restitueixen moltes de les pràctiques festives de la nostra cultura popular.

A finals dels anys setanta i a començaments dels vuitanta del segle XX encara tinguérem la possibilitat d'escoltar, conèixer i compartir moltes estones de música, conversa i vivències amb els antics músics. La majoria, de tradició oral.

A Mataró, capital del Maresme, les poques restes de cultura popular vives en l'àmbit festiu havien quedat reduïdes per Les Santes. En aquells anys apareix la necessitat de reivindicar la Festa Major. Per això, sota el lema «Les Santes: Fem-ne Festa Major», s'articula tot un moviment social.

Mataró té com a singularitat el fet de tenir una tradició més que centenària de gegants. És dels pocs costums que ens arriben fins a l'actualitat. L'acompanyament musical dels gegants ha estat de forma continuada el del flabiol i les primeres re-

SANTI CARRERAS SURIS/ARXIU MUNICIPAL DE MATARÓ. FONTS CARRERAS

Quirze Perich i Joaquim Alís acompanyant els gegants de la Ciutat de Mataró a la plaça de Santa Maria de Mataró a finals de la dècada de 1970.

ferències històriques trobades de l'ús d'aquest instrument són de començaments del segle XVIII. De fet, el flabiol de carrer o sec, és a dir, el flabiol popular no vinculat a la cobla, ha perdurat excepcionalment a la població i no ha desaparegut mai, juntament amb Barcelona i Vilafranca del Penedès.

Apareix a la ciutat un grup reduït de persones amb ganes de recuperar el carrer. Quirze Perich va estar en actiu acompanyant els gegants i nans de Mataró, —entre d'altres ballets dels seguicis festius, dracs i gegants d'altres poblacions—, durant

més de setanta anys. I ho feia tocant el flabiol. Perich, mataroní d'adopció, era un referent «viu» evident. És convertit en una icona festiva local a mitjan anys setanta. Era gran i les seves forces minvaven, per tant, estava en perill. D'entrada, dos joves s'erigeixen com a deixebles i aprenen a tocar el flabiol amb el vell flabiolaire: són el Rafel Mitjans i la Teresa Soler. Durant uns anys, pocs, acompanyen Perich en algunes actuacions o bé el substitueixen quan ell no pot.

Si fem referències a la ciutat de Mataró al llarg d'aquest escrit, és

perquè Els Garrofers ACP (Associació de Cultura Popular) són una de les formacions i entitats de cultura popular més veteranes de la ciutat. I és aquí d'on parteix aquesta formació i on fan molta de la seva tasca. L'associació és un dels referents actuals de l'estudi d'aquest instrument i el seu acompanyament de percussió al nostre país.

ARROMANGAR-SE PER FER FEINA

Just en aquell moment en què es couen tots els fonaments de l'actual cultura, un seguit de persones, col·lectius i grups s'inicien en el món de la recerca arreu dels Països Catalans. Encuriosits per veure, saber i aprendre què es canta, què es balla i com es balla, com celebrem les festes i com són els nostres instruments i els seus repertoris, s'inicia un procés d'aproximació als darrers testimonis vius de la cultura del nostre país.

El 1982 se celebra a Mataró un homenatge de la ciutat a Perich en reconeixement a la tasca del vell flabiolaire. Era un tribut a la seva dedicació com a flabiolaire dels gegants i nans, i un homenatge a la seva persona. Es va intentar reunir

tots els flabiolaires de carrer en actiu. Hi assistiren Joan i Vicenç Clapés, Joaquim Alís, Els Flabiolaires de Mataró, Enric d'Ermençol, Jordi León i el mateix Perich.

Els Garrofers queden captivats per la figura de Perich, al que reconeixen com a «el nostre mestre» i mostren interès pel repertori i la vida del músic de tradició oral. L'any 1983, Els Garrofers es constitueixen com a associació de cultura popular i com a formació. A partir d'aquest moment alternen la vida de l'entitat amb la tasca de músics dels gegants i nans amb d'altres conciutadans.

Com passa arreu de Catalunya, Els Garrofers són membres d'una generació que els cal arromangar-se per fer feina, feina de debò i gairebé començant del no-res. Cal reconstruir o restituir l'ús i normalització de la festa a casa nostra en tots els àmbits. Mirant la situació del moment, és evident que cal buscar constructors d'instruments, que es desconeixien. S'ha de transmetre l'aprenentatge del flabiol i elaborar materials, que aleshores eren inexistents. És necessari recollir-ne tota la informació que es pugui, investigar en el repertori, fer un cens de músics, detectar les diferències entre

les diferents zones d'execució de l'instrument. Cercar ocasions per a l'ús de l'instrument, fer-ne difusió...

PRIMERES PUBLICACIONS

Quirze Perich moria el 1985. Amb la seva mort, es vol recollir en una publicació la vida del flabiolaire, el repertori i les transcripcions de les característiques interpretatives del músic durant els darrers anys de vida i s'edita *En Quirze Perich, flabiolaire* (1987):

[...] és la primera vegada que era estudiada i publicada la trajectòria vital d'un flabiolaire de la tradició oral, les seves melodies transcrits amb la percussió, i s'assajava una explicació de les circumstàncies i de l'ofici d'aquells músics [...]

Dos anys abans, el 1985, havien contribuït a posar la llavor de la Festa del Flabiol d'Arbúcies, celebrada cada any el primer cap de setmana de novembre. I és que moguts pel que explicava Perich de l'existència d'un grup nombrós de flabiolaires en aquella població, Els Garrofers van a cercar-los. Primerament, ningú sap de qui

FOTOGRAF PLANA

Fotografia dels primers participants a la Festa del Flabiol d'Arbúcies l'any 1985, on hi podem identificar Els Garrofers.

FONS DE ELS GARROFERS ACP

*Els Garrofers
acompanyant
el Ball de Gitanes
d'Argentona (2010).*

JOSEP MARIA CLARIANA

*Acompanyant a l'Àliga de Mataró l'any 1987,
any de la recuperació d'aquesta figura.*

ELS NORANTA. ÈPOCA DE CONSOLIDACIÓ

El 1993 apareixia *Músics de flabiol i bombo*. Els flabiolaires del rodal d'Arbúcies, la continuació del primer treball dedicat a Quirze Perich. Aquesta publicació és un catàleg dels flabiolaires de tradició oral que havien estat i estaven en actiu al llarg del segle XX, dels seus repertoris i de les ocasions en què exercien de músic.

A finals dels noranta apareix una petita publicació en format de revista o fulls, amb reflexions, ressenyes i articles d'opinió, sota el nom de *Fulls del Frobiolaire*. L'edició va a càrrec d'ells mateixos, però aviat desapareix.

parlen, però de mica en mica van apareixent els músics esmentats. Durant uns anys s'havia ocultat o valorat poc la tasca de flabiolaire, fins i tot sembla que era mal vista, i per això ningú coneixia l'existència d'aquells músics, ni tan sols es coneixia entre els arbuciencs. I Arbúcies va voler dedicar-los una festa.

Aquest darrer novembre se'n van celebrar els 25 anys i es va dur a terme la XXVI edició de la festa. Des del primer any, l'associació Els Garrofers ha participat en la festa, que és la reunió dels flabiolaires de

carrer en actiu, on es comparteixen experiències, debats, dubtes i, sobretot, estones de música entorn a l'instrument.

El 1987 editen el disc *Tocs i músiques de Les Santes*, sota el segell de Tram, un recull de les músiques, tocs i sons propis de Les Santes, la Festa Major de Mataró. Cal remarcar que per als balls dels nans, dels gegants petits i dels gegants grossos s'incorporen melodies del repertori de Quirze Perich que sonen des de principis dels vuitanta.

CAL ESTABLIR EINES PER A L'APRENTATGE DE L'INSTRUMENT

Fins fa poc era habitual que els músics sabessin poc de llegir partitures. Molts dels flabiolaires que ha aplegat el nostre país han après de la transmissió oral. L'aprenentatge del flabiol popular ha perdurat, en part, per aquests músics. Una de les grans tasques d'Els Garrofers és justament la creació de materials i propostes didàctiques per a l'aprenentatge del fla-

biol i la percussió. I és que fins fa quatre dies els seus han estat els únics quaderns i guies per a l'estudi d'aquest aeròfon.

El 1985 apareix el seu *Quadern d'introducció al flabiol*. Com diuen ells mateixos, fins aleshores, «[...] a diferència del flabiol modern de la cobla, el vell flabiol sense claus no s'havia ensenyat en marcs formals [...]». Aquesta publicació ha estat la pauta per a molts dels que s'han volgut introduir al flabiol.

Sensibles als diferents moviments de cultura popular, i en particular de la música, participen en tots els àmbits on se'ls sol·licita o creuen que hi poden compartir, aportar i aprendre en favor de la recuperació, dignificació i normalització de l'ús d'aquest instrument. Immersos en el SEIT (Seminari d'Ensenyament dels Instruments Tradicionals), fan d'editors d'*El flabiol Tradicional*. Crepuscle que «[...] pretén donar informacions bàsiques als docents interessats a introduir el flabiol a les escoles i

introduir-ne el coneixement i la pràctica a les escoles [...]». El mateix any participen en l'elaboració d'un treball conjunt amb d'altres autors en el si del SEIT, *Flabiol. Pautes per a una unitat de programació de flabiol*. Finalment, el 2001, editen *Introducció al flabiol i bombo. Primers passos en la interpretació d'aquests dos instruments*.

ARRIBA EL 2000. LA FEINA CONTINUA

El 2001 apareix *El flabiol dels flabiolaires*. Es tracta d'un estudi global de l'estat del flabiol en aquell moment. Tot i que apareix amb el nou segle, l'associació realitza aquest treball amb la voluntat de presentar-lo abans no acabés el mil·lenni. La publicació és «[...] una mostra del que es pot saber del flabiol i dels flabiolaires avui [...]».

Dins la col·lecció de la Fonoteca de Música Tradicional Catalana es recull un treball monogràfic de-

dicat a Josep Verdaguer *Roviretes* (2003). En ell trobem un article de l'associació mataronina amb el títol «En Josep Verdaguer i Portet. Flabiolaire de les Guilleries».

A començaments del segle actual es troben en unes golfes els originals d'unes partitures que el mestre Joan Tomàs havia transcrit per a l'*Obra del Cançoner Popular* a Mataró durant els anys 1932-1933 amb Esteve Albert. Els descendents del mestre Tomàs els fan arribar a Jaume Arnella, qui contacta amb Els Garrofers. El 2004 editen *Les cançons de Mataró*, a cura de Jaume Arnella i del company i amic Jaume Ayats, que ha compartit moltes estones amb Els Garrofers. El 2005 apareix un disc amb el mateix títol, on diferents formacions de la ciutat es fan seves les músiques de les cançons de Mataró i les reversionen. Una vegada més, l'associació participa i contribueix a engrescar altres grups en aquest recull que vol fer sonar de nou aquestes músiques.

Però Els Garrofers no s'aturen en el seu entorn immediat. Fa uns anys, uns mestres de Sabadell van començar a treballar en el projecte «El flabiol a l'escola» i van demanar a Els Garrofers de compartir la seva experiència i comptar amb el seu assessorament. Ara estan movent els fils necessaris, juntament amb mestres i altres persones de la ciutat, per traslladar l'experiència a Mataró per al proper curs.

PENSEM-HI

Sovint, en un país que està creant músics molt més formats que fa un temps i cada vegada de més qualitat cal saber el camí que s'ha recorregut per arribar fins avui. Com Els Garrofers ACP, cal tenir la mirada, amb respecte, en el passat més immediat per construir amb coneixement. Hem d'aprendre de totes les experiències viscudes per una generació que li va tocar treballar de valent. Gràcies Garrofers!

JOAN MIQUEL LABRADOR

Els Garrofers amb el gegant Mossèn Biscuter de Mataró a qui acompanyen des de fa molt anys.